



De Goese jaren van
Frans Naerebout

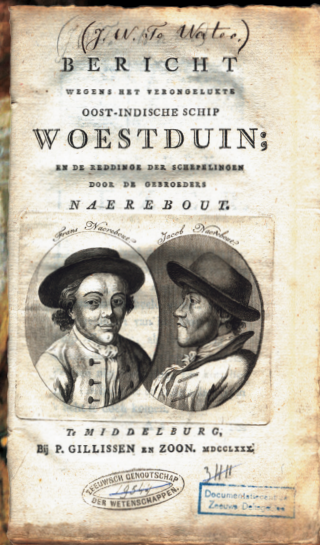


Wasselk doende jaar
Frans Naerebout

De Goese jaren van Frans Naerebout

Frank de Klerk

Als Frans Naerebout (1748-1818) in 1807 besluit om samen met zijn vrouw Saartje te verhuizen van Vlissingen naar Goes, is veel van zijn vroeger vergaarde roem vergeten. Hij is dan zestig jaar. Hij komt betrekkelijk anoniem op Zuid-Beveland aan, en gaat daar een nederig baantje vervullen, lichtwachter aan de Oosterschelde. Achter hem liggen de jaren dat hij als visser vanuit Vlissingen de stromen buiten Walcheren, op het Kanaal en onder de Engelse kust leerde kennen. Vergeten zijn de sterke staaltjes die hij met enkele anderen, waaronder zijn broer Jacob, uithaalde om schipbreukelingen van gedoemde schepen te redden. Onbekend is de stoutmoedigheid waarmee hij in gevaar zijnde schepen belooft heeft. Zijn eerste heldendaad was het redden van vele opvarenden bij de schipbreuk van de Woestduyn in 1779 op de zandbanken bij Vlissingen. De laatste is in 1804 als hij een Hollandse vloot uit handen van de Engelsen weet te houden.



Oorlog tussen Frankrijk en Engeland

Deze vloot is het "Bataafsch Flottille", een vloot van vrij kleine schepen die samengebracht is in opdracht van Napoleon. Met een nieuwe armada bereidt de keizer een invasie in Engeland voor, die later met de Slag bij Trafalgar door Nelson wordt verhinderd. De Nederlandse schepen moeten vanuit de Bataafse Republiek naar Boulogne en Ambleteuse worden overgebracht. Het is een moeilijke tocht: de Engelse marine neemt de schepen soms onder vuur, terwijl de Franse artillerie vanaf het strand de vloot dekking geeft. De vloot staat onder commando van Carel Hendrik Verhuell, graaf van Sevenaer. Deze Verhuell is een leerling van Jan Hendrik van Kinsbergen, admiraal bij de Marine van het koninkrijk Holland en een latere weldoener van

Frans Naerebout. Al in 1781 schijnt Naerebout op de Hollandse vloot bij Texel met Van Kinsbergen contact gehad te hebben. In 1804 is Naerebout een van de loodsen die de schepen naar Noord-Frankrijk dirigeert. Een Franse vice-admiraal geeft in 1812 een getuigschrift af, dat Naerebout de schepen in 1804 zo kundig geloodst heeft van Texel naar Boulogne.

Scheepvaart bijna onmogelijk

Gedrukte afbeeldingen van zijn reddingsoperaties en erepenningen heeft Naerebout overgehouden aan zijn waagstukken, geen fortuin. Na 1804 heeft hij geen inkomen meer. De oorlog tussen Engeland en Frankrijk betekent een vrijwel tot stilstand gekomen scheepvaart en overzeese handel. Het door de Fransen afgekondigde Continentale Stelsel staat geen invoer van producten meer toe. In het beloodsen van V.O.C.-schepen en in de visserij vond Naerebout, en met hem vele anderen, in de achttiende eeuw een bestaan. Nu zijn er geen schepen meer te beloodsen voor de kust van Walcheren. De Engelsen staan eenvoudigweg niet toe dat schepen uit Frankrijk of met dit land bevriende naties nog op zee komen. Visserij en mogelijk smokkel leveren soms hoge inkomsten op, maar ook veel risico. Voor een oude man als Frans Naerebout hoeft al dat risico niet meer. Rond 1805 assisteert hij bij een laatste karwei dat met beloodsing heeft te maken, namelijk het opnemen van de tonnen en overige bebakening van de vaarwegen. De Fransen willen de Britten geen voordeel bieden bij een eventuele landing in Zeeland. Tijdens dit opvissen van tonnen, wat de zeevaart definitief sluit, overkomt Frans Naerebout een ongeluk, waarbij hij licht gehandicapt raakt. Er blijft wel binnenvaart bestaan in de Franse Tijd. In de binnenwateren blijven bakens en tonnen aanwezig. Hier en daar worden de vaarroutes nog verder beveiligd met lichtbakens. Frans Naerebout moet in de jaren van het Koninkrijk Holland, als Lodewijk Napoleon vorst is, vrijwel dagelijks met zijn handen in zijn zakken op de Vlissingse haven gestaan hebben. De voortdurende beweging van het brede water, de steeds wisselende wolkenluchten, dat alles moet hem geroepen hebben, een roep die hij niet kan beantwoorden. Velen in Vlissingen verliezen in deze jaren hun fortuin, vermoedelijk ook Frans Naerebout en zijn vrouw.



A detailed oil painting of an elderly man with a serious expression. He has short, graying hair and is wearing a brown, textured coat over a white cravat. The background is dark and indistinct.

Overstromingen

In januari 1808 zorgt een springvloed voor veel schade en enkele slachtoffers in Zeeland. Vlissingen loopt onder, Veere ook. Op Zuid-Beveland slaat de kolkende zee een bres in de dijk tussen Kruiningen en Hansweert. Ten noordoosten van Goes was in de achttiende eeuw een hoog schor ingepolderd onder de naam Oost-Beveland. Deze kleine polder is een eiland ten noorden van de Zandkreek, in de achttiende en negentiende eeuw Slurf genoemd. Schepen die vanuit de Goese haven komen, varen tot 1809 door een in noordoostelijke richting liggende geul genaamd De Vleije of de Bank, koersen vervolgens westelijk langs de Oost-Bevelandpolder over de geul de Noordoord en komen dan in de Slurf terecht. Met een oostelijke koers komen ze uiteindelijk op de Oosterschelde.

Ook van de Oost-Bevelandpolder breekt de dijk door. Frans Naerebout is tijdens de springvloed tot zijn geluk niet aanwezig bij het kustlicht. Enkele zwervers die op dat moment wel in de polder verblijven, twee volwassenen en twee kinderen, verdrinken en worden anoniem ergens aan de dijk begraven; niemand weet hoe ze heten.² Kort na de overstroming nemen plannen om het hele schorregebied ten noorden van Goes in te polderen vaste vorm aan. De Oost-Bevelandpolder komt in de noordoostelijke hoek van de nieuwe Wilhelminapolder te liggen. Binnenschippers moeten in de nieuwe situatie rechtstreeks vanuit de Oosterschelde het kanaal in. Voor hun veiligheid wordt midden 1808 een kustlicht op de dijk van de Oost-Bevelandpolder gebouwd.³ Het bouwsel staat op de uiterste noordoostelijke punt van de polder. In 1803 al nam het Departementaal Bestuur van Zeeland het besluit om dit kustlicht te bouwen. Mogelijk is dit besluit niet meteen uitgevoerd, want pas in 1807 wordt voor het eerst een lichtwachter aangesteld.

Aanstelling als lichtwachter

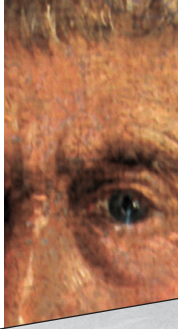
Frans Naerebout treedt vanaf 1 maart 1807 in functie als lichtwachter in de Oost-Beveland-polder. Het is onduidelijk hoe hij erin is geslaagd om lichtwachter te worden van deze nieuwe vuurbaak op Zuid-Beveland. Wellicht toch zijn vergane roem, gevoegd bij mededogen voor zijn handicap. Op 18 juni 1808 stuurt de landdrost van Zeeland een afschrift van de instructie voor lantaarnaanstekers naar Frans Naerebout. Zijn salaris bedraagt 300 gulden per jaar.

Op 10 augustus 1809 besluit de landdrost van Zeeland dat het stadsbestuur van Goes aan Naerebout, vroeger in dienst bij de V.O.C., documenten mag uitreiken waardoor hij zijn pensioen als zeeloods kan krijgen. Zijn functie wordt omschreven als lantaarnaansteker op de Slurf. In het bevolkingsregister van de gemeente Kattendijke, waartoe de Oost-Beveland-polder behoort, wordt Naerebout dan ook aangeduid als "gepensionneerd zeeloods".

Ontberingen bij het kustlicht

De eerste huisvesting bij het kustlicht is zeer primitief; aanvankelijk verblijft Frans Naerebout daar in zijn eentje. Saartje zal iets in Goes gehuurd hebben. Het Departementaal Bestuur van Zeeland had besloten tot de bouw van een klein onderkomen voor de aansteker van het kustlicht, maar vermoedelijk komt dat er eerst nog niet van en moet Naerebout met zeilen en planken een dak boven zijn hoofd bouwen. In oktober van dat jaar ontvangt Naerebout wat geld van het Departementaal Bestuur als genoegdoening voor de zware omstandigheden waaronder hij zijn werk moet doen. Om van de nachtelijke ontberingen te herstellen en Saartje te zien vaart hij regelmatig overdag met schippers mee naar de stad. Naar verluidt treft Van den Bosch hem in deze tijd aan in herberg Het Schippershuis van Johannes Kocken (Grote Kade 36).⁴

Het kustlicht bestaat uit een verticale houten paal, die met zware balken geschoord wordt. Bovenop staat een grote lantaarn met vermoedelijk een petroleumlamp.





Rondom is een kraaiennest getimmerd. Elke avond beklimt Naerebout de steile trap met vijftien treden om het licht te ontsteken en 's morgens weer om het licht te doven. Vlakbij het kustlicht komt later een houten woonhuis met een bakstenen rookkanaal en afgepaald voortuintje te staan, de voorgevel gericht naar Oosterschelde.⁵ Het huis stond er wellicht al in de laatste jaren van Naerebouts leven.

Naerebout ontmoet in de nieuwe Wilhelminapolder de eerste directeur G.J. van den Bosch, die vriendschap voor hem opvat. Vanaf dit moment heeft Naerebout in Van den Bosch een onvermoeibare steun. Van den Bosch zorgt ervoor dat Naerebout wordt aangesteld tot bode en opzichter van het dijkbestuur van de nieuwe polder; en dat hij beheerder wordt van de herenkeet. Een gedeelte hiervan stelt het bestuur als woonhuis aan Naerebout beschikbaar.⁶ Waarschijnlijk kon Saartje hier ook wonen.

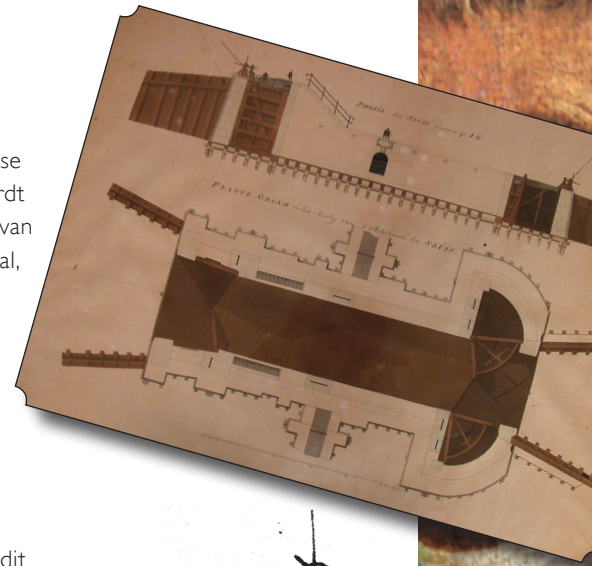
Britse invasie



In augustus 1809 ondernemen de Engelsen een expeditie om Antwerpen te veroveren. Daartoe sturen ze een grote vloot met veertigduizend manschappen naar Zeeland. Allereerst moet Vlissingen worden veroverd, wat lukt na een verwoestende beschieting van de stad. Ondertussen landen op Zuid-Beveland tweeduizend Engelse soldaten. Ze worden aan land gezet tussen Kattendijke en Wemeldinge, dus vlak voor de neus van Frans Naerebout. De vijandelijke schepen die de Oosterschelde binnenlopen, moeten indruk op de lichtwachter gemaakt hebben. De invallers marcheren op naar Goes, dat zich onder Engelse protectie stelt. Vrijwel zonder tegenstand trekt het invasieleger op naar fort Bath, dat er inmiddels verlaten bijligt. Na de inname van Vlissingen en de bezetting van fort Bath overvalt besluiteloosheid de Engelsen. De gunstige omstandigheden worden niet gebruikt. In de daaropvolgende maanden dunt de in Zeeland voorkomende malaria de troepen uit, zodat de Britten eind van het jaar hun posities opgeven en vertrekken. Een paar jaar later zullen ze zich opnieuw en met meer succes melden.

Kanaal en sluis

Met het totstandkomen van de Wilhelminapolder in 1809 verliest Goes zijn rechtstreekse verbinding met de Oosterschelde. Om de stad bereikbaar voor schepen te houden wordt een kanaal in de nieuwe polder uitgegraven; voor een gedeelte kan men gebruikmaken van de geul Het Hondegat. Een nieuw te bouwen sluis zorgt voor de toegang naar het kanaal, terwijl aan de buitenzijde van de sluis een haven wordt aangelegd. Er is in deze tijd nog vrij veel vaart van en naar Goes. Een bewaard gebleven lijst met schepen die vertrekken tussen 20 december 1811 en 11 januari 1812 telt 44 schepen.⁷



Haven- en sasmeester

In 1812 ziet het ernaar uit dat het werk aan de sluis en de buitenhaven gereedkomt. In dit jaar wordt Naerebout benoemd tot haven- en sasmeester van de nieuwe haven. Dit is een rijksbetrekking; hij wordt aangesteld op 17 juni door de hoofdingenieur van de Waterstaat. Tien dagen later legt Naerebout voor de burgemeester van Goes de eed van trouw aan de Franse overheid af als "eclusier au port de Goes"⁸ Later stelt het stadsbestuur een Eed voor de Sas- en Havenmeester op; wellicht heeft Naerebout deze eed kort voor zijn overlijden in 1818 afgelegd. De vernieuwing van de sluis, nodig omdat die vanaf het begin krakkemikkig is en sinds de bouw nog niet heeft gefunctioneerd, is dan bijna voltooid. In deze ongedateerde eed wordt de functie omschreven als "sasmeester van de schutsluis der stad Goes gecombineerd met die van havenmeester der buitenhaven en binnenhaven van het Sas tot aan het Oude Hoofd".⁹ Ook uit 1812 is een benoeming van Naerebout bekend, waarbij hij door de Préfect van de Monden van de Schelde benoemd wordt tot "receveur des droits au balisage au Port de Goes". Deze functie houdt in ontvanger van het baken- en lantaarngeld in de Goese haven, een bijkomende functie bij die van bediener van het kustlicht.

*Welk doende je
Grand Naerebout*





Einde van de Franse tijd

Eind 1813 komt er een einde aan de weinig geliefde Franse overheersing. De geallieerden verdrijven de Fransen, nadat Napoleon verslagen en gevangengenomen is. Engelse verken- ners roeien voorzichtig naar het Goese Sas om poolshoogte te nemen, waarna een grotere troepenmacht aan land komt. Ook nu weer ziet Frans Naerebout de Engelsen komen. De nieuwe overheid roept alle functionarissen op in hun functie te blijven. Uiteraard geeft ook Naerebout gevolg aan deze oproep.

De sluis is en blijft de komende jaren nog defect; de schepen kunnen alleen bij dood tij het Goese Sas binnen varen. Daarom besluit het stadsbestuur om een vaarroute over de Schenge af te bakenen. De vracht van schepen die hier meren kan met karren naar de stad gevoerd worden. Goes wil deze alternatieve route gebruiken zolang het Goese Sas groten- deels versperd is.¹⁰

Strijd om salaris

Hoewel Naerebout zijn werk aan het Goese Sas als havenmeester nauwgezet blijft verrichten, stagneert de betaling van dit deel van zijn salaris vanaf 1814. Nu begint een jarenlange strijd om dit zuurverdiende geld te pakken te krijgen. Getuigschriften helpen niet, noch een verklaring uit 1815 van de ingenieur bij de waterstaat dat Naerebout als havenmeester van de eerste klasse heeft gewerkt. Omstreeks dit jaar overkomt de al licht gehandicapte Frans een nieuw ongeluk: hij komt ten val onderaan de lantaarn. Was hij niet gevonden dat zou het slecht met hem afgelopen zijn, meent men in die tijd. Op 30 juni 1815 bekijkt het stadsbe- stuur van Goes of er uitgaven nodig zijn voor de functies van brugwachter (van de brug over de haven tussen de Kleine en de Grote Kade in de stad) en van sluiswachter. Beide zijn op dit moment overbodig, omdat er geen haven en geen sluis is. Men besluit om een klein


gedeelte van het geraamde bedrag aan beide functionarissen (dus ook aan Naerebout) uit te keren; de rest wordt gebruikt als premie voor hardwerkende ambtenaren.¹¹

Dat Frans Naerebout nog steeds moet wachten op zijn loon van havenmeester, en moet leven in kommervolle omstandigheden, wekt het mededogen op van notabelen. Op 6 maart 1816 houdt G.J. van den Bosch een voordracht voor het Zeeuwsch Genootschap over Frans Naerebout. Zijn vroegere reddingen worden aan de vergetelheid onttrokken, de diverse blijken van verering, artikelen, zelfs een toneelstuk, ze worden weer nieuw leven ingeblazen. Ook schrijft Van den Bosch in Hollandse en Zeeuwse kranten. Het tij lijkt ten goede van Naerebout te keren.

Het Zeeuwsch Genootschap stelt op voorspraak van directeur Van Kinsbergen, de vroegere admiraal, een bedrag van 100 gulden aan Naerebout ter beschikking om zijn ergste financiële nood te lenigen. Naerebout schrijft zelf een bedankbrief aan Van Kinsbergen: "Groot is mijne dankerkentenis van U edelens Hagbaar heer hadmiraal, ja dubbel dankbaar kan en moet ik betuyge, mijne beede is tot den God desseemels, zij schenk U edelens den rijkdom van sijn troon daar eeuwig het basuyngeklank gehoord sal worde." Het signaal wordt opgepikt door de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen van Goes. Deze afdeling stelt aan de algemene vergadering voor om het achterstallige salaris voor haar rekening te nemen. Zover gaat men in september 1816 niet, maar een bijdrage van 100 gulden kan er wel af. De Goese afdeling van 't Nut legt daar nog 20 gulden bij.¹² De verwachting is verder dat de koning de rest van het achterstallige loon zal bijleggen. Als de minister van de Waterstaat dit jaar het Goese Sas bezoekt om de desastreuze omstandigheden van de sluis in ogeschouw te nemen legt Naerebout hem zijn financiële problemen voor. De bewindsman belooft de zaak bij de koning aanhangig te maken.

Juist nu het Frans Naerebout weer wat voor de wind gaat, overlijdt zijn vrouw op 26 september 1816 in de woning bij het kustlicht. Ook zij heeft in het betrekkelijke isolement van de Oost-Bevelandpolder geleefd. Een maand later benoemt koning Willem I Naerebout tot Broeder in de Orde van de Nederlandse Leeuw, waaraan een jaargeld van 200 gulden verbonden is.



A composite image featuring a portrait of an elderly man with a serious expression on the left side. In the foreground, there is a large, circular red wax seal with intricate embossed details, including a central figure and text around the perimeter. The seal is attached to a green cord. The background is dark and textured.

Ook dit is nog geen compensatie van zijn achterstallig loon. In 1817 is men van plan om in een schouwburg te Amsterdam het toneelstuk over Naerebout, geschreven door Loosjes, op te voeren. Men nodigt Naerebout uit als eregast, die beleefd voor de eer bedankt. Met een gift van 500 gulden, die hij in september 1817 ontvangt als compensatie voor het salaris, stelt hij zich uiteindelijk tevreden.

Havenmeester

Nu er weer aan de sluis gewerkt wordt, moet Naerebout zijn baan veilig zien te stellen. In een uitvoerig verzoekschrift aan het stadsbestuur geeft hij een overzicht van zijn werkzaamheden als havenmeester sinds 1812. Als hij niet zijn functie was blijven uitoefenen sinds de omwenteling dan was het in de haven een rommeltje geworden, waar het recht van de sterkste zou gaan heersen. Naerebout hoopt een vaste aanstelling te krijgen als havenmeester. Blijkbaar is het stadsbestuur van Goes de oude loods niet steeds welgezind; de perikelen rond het uitbetalen van zijn salaris, weliswaar voor een rijksbetrekking, zijn veelzeggend. Er is geen actie van het bestuur bekend om het op te nemen voor de oude man die overloopt van plichtsbetrachting. De brief is geschreven op het bureau van Van den Bosch, waarna Naerebout hem heeft ondertekend. Voor het dichtzegelen van de brief heeft Van den Bosch zijn zegelstempel met familiewapen in de rode lak gedrukt.¹³

Het stadsbestuur antwoordt dat het geen bezwaar ziet in het tijdelijk handhaven van Naerebout in zijn rijksbetrekking. Als de sluis klaar is, zal men hem bovenaan de nominatie voor sasmeester zetten. Naerebout heeft het gereedkomen van de sluis niet meer meegemaakt.

Indrukwekkende begrafenis

Een bijzonder eerbetoon valt hem in 1818 ten deel; Van Kinsbergen bekostigt twee portretten van beroemde Zeeuwen: een van Michiel de Ruyter, dat komt te hangen in het gebouw van de marine in Zeeland, en een van, jawel, Frans Naerebout. Dit is bestemd voor het gebouw van het Zeeuwsch Genootschap. Het hangt tegenwoordig in het Muzeeum in Vlissingen.

De Middelburgse kunstschilder J.P. Bourjé vervaardigt beide portretten.¹⁴

De gezondheid van Naerebout gaat in deze tijd snel achteruit. Ene Adriana van Poelje verzorgt hem en Job Dronkers zorgt voor het kustlicht. Op 31 juli van dat jaar ligt Naerebout ziek in bed en komt notaris Wagenaer uit Goes zijn testament opmaken. Veel goederen zijn er niet te verdelen onder de kinderen; wel veel eretekens, medailles, een zilveren zakhorloge met ketting en ornamenten, wat papieren en getuigschriften, en platen van het verongelukken van de Woestduyn. Het is de uitdrukkelijke wens van de oude loods dat deze spullen in de familie blijven.¹⁵

Frans Naerebout overlijdt 's morgens om half zeven op 29 augustus 1818. Op 3 september is de begrafenis, met instemming van de familie verzorgd door het bestuur van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Zij maken er een indrukwekkend schouwspel van. De rouwstoet wordt geopend door de leden van de schutterij en hun muziekkorps, dat stemmige treurmuziek speelt. Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw Verschoor van Nisse loopt mee in de stoet, verder het hele stadsbestuur, de leden van het Vredegerecht, de directie van de Wilhelminapolder, het gemeentebestuur en de predikant van Kattendijke, leden van de Hollandsche Huishoudelijke Maatschappij, van het Bijbelgenootschap, en van de instituten voor Doofstommen en voor Blinden. Op het lijkkleed ligt de penning van de Orde van de Nederlandse Leeuw. Het lijk wordt gedragen door twaalf leden van de Goese Maatschappij. Het Nut neemt alle kosten voor zijn rekening, inclusief het graf in de Grote of Maria Magdalenakerk. Na afloop van de plechtigheid verhaalt de vice-voorzitter van de groten daden van Naerebout.¹⁶ Tegelijkertijd, het is jaarmarkt in Goes, is een theatergezelschap onder directie van J.H. Henssly actief in de stad. De opvoering van De Gebroeders Naerebout,





het toneelstuk van Loosjes, staat geprogrammeerd. Het kan niet gespeeld worden, omdat op het laatste moment een van de hoofdrolspelers met spoed is opgeroepen voor de militaire dienstplicht. De dichter Feith, die vroeger al de heldendaden van Naerebout heeft bezongen, stuurt via het Departement Almelo van Het Nut een grafschrift voor de oude zeeloods in.

*Hier rust de fiere loots Frans Naerebout in 't graf
Die als zijn turend oog der zeelien nood bespeurde
Zich in den felsten storm op d'oceaan begaf
En menigwerf den dood een wisse prooi ontscheurde.
O Zeeuwen! 't achtbaar hoofd bedoelde loon noch lof!
Dat deed uw Ruiters niet! dat kan een Zeeuw versmaden!
De held, de ware held, verheft zich boven 't stof
En wacht d'onsterflijkheid alleen van grote daden.¹⁷*

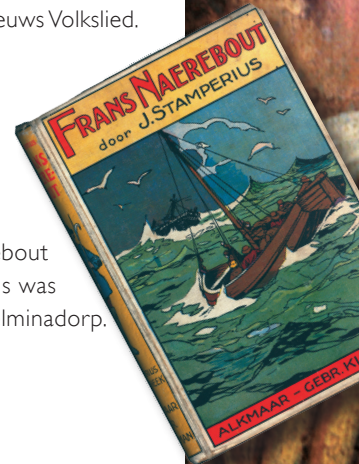


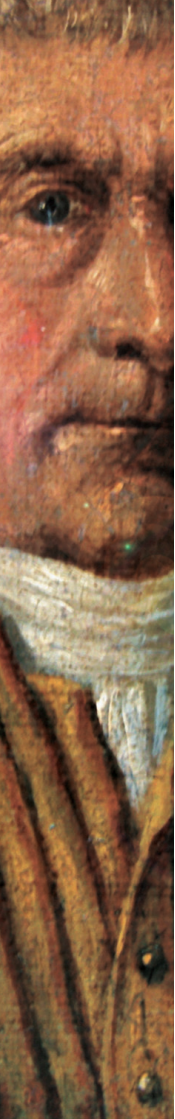
Als eindelijk in 1819 de sluis en de buitenhaven in bedrijf worden genomen, benoemt het stadsbestuur Jan van Blitterswijk tot sasmeeester en de provincie stelt hem aan als aansteker van de lantaarn. Het salaris hiervoor moet hij delen met Neeltje Hulst, de weduwe van Job Dronkers. Zij heeft de bediening van het licht voortgezet. De komende tijd zal ze samen met Van Blitterswijk de lantaarn aan- en uitdoen.¹⁸

De week van 20 tot en met 26 december van dat jaar blijkt dat de scheepvaart in de sluis en op het kanaal naar Goes snel toeneemt. Er worden niet minder dan 39 schepen in de sluis geschut; één schip is eigendom van M. Naerebout, een zoon van de overleden Frans Naerebout.¹⁹ Ongetwijfeld heeft, steeds als hij het kustlicht passeert, aan zijn beroemde en toch bescheiden gebleven vader gedacht.

Sporen van Naerebout

- 1 Hier ongeveer stonden het kustlicht en het huisje waar Frans Naerebout woonde, door een dijkval verloren geraakt. In de buurt stond ook de heerenkeet op de dijk.
- 2 Monument voor Frans Naerebout (geplaatst door StichtLicht 29 augustus 2005). De steen is een restant van de eerste sluis, waar Frans Naerebout sluiswachter geworden zou zijn als de sluis goed gefunctioneerd had. 'Dat immer hoog in eere houdt den onverschrokken Naerebout' is een strofe uit het Zeeuws Volkslied.
- 3 Oude sluis
- 4 Nieuwe sluis
- 5 De collectie Stamperius in de Stamperiuschool in Wilhelminadorp bevat o.a. het boek Frans Naerebout door J. Stamperius. Jeugdboekenschrijver Stamperius was enige tijd onderwijzer op de lagere school in Wilhelminadorp.
- 6 Grote Kade. De herberg van Kocken was op nr. 36.
- 7 Historisch Museum De Bevelanden en VVV.
- 8 Grote of Maria Magdalenakerk. In deze kerk bevinden zich zowel het graf van Frans Naerebout (noordzijde preekkerk) als de gedenksteen van het Nut voor het Algemeen (zuidzijde preekkerk).





¹. Deze tekst is geschreven voor de tentoonstelling De Goese jaren van Frans Naerebout in het Historisch Museum De Bevelanden, 29 augustus - 4 november 2005, georganiseerd i.s.m. Gemeentearchief en StichtLicht. Frans Naerebout bracht de laatste elf jaren van zijn leven door aan het Goese Sas. Een deel van de gegevens is afkomstig uit GAGoes, documentatiedossier nr. 240. Hierin bevinden zich genealogische aantekeningen, kopieën van kranten-artikelen en van brochures over Naerebout. Belangrijke, tot dusver onbekende gegevens zijn recent aangeleverd door Hans Schwartz van het Zeeuws Archief, waarvoor dank. Hiertoe zijn geraadpleegd: de archieven van het Departementaal Bestuur van Schelde en Maas, 1799-1802, Eerste en Tweede Departementaal Bestuur van Zeeland, 1802-1807, Landdrost en Assessoren in het Departement Zeeland, 1807-1810, Provinciaal Bestuur van Zeeland, 1813-1850 (rekeningen van opzichters over de betoning en bebakening, 1806-1835). ² Zie hiervoor S. van Hoek, Beschrijving van de watervloed etc. 1808, blz. 222. Zie verder voor de polder Oost-Beveland: M.H. Wilderom, Tussen Afsluitdammen en Deltadijken, Midden-Zeeland. Blz. 132, 133. ³ Van de bouw van het kustlicht in 1803 is geen bestek gevonden, wel is er een beschrijving van bekend. In 1807 zijn twee kustlichten aan het Zijpe gebouwd; hiervan zijn ingekleurde bouwtekeningen bewaard gebleven. Met dank aan Hans Schwartz. ⁴ Johannes Kocken, geboren te Bergen op Zoom omstreeks 1769, woont vanaf 1789 in Goes, komende uit Parijs. Hij trouwt de Goese Maria Weyland. Hij koopt de herberg omstreeks 1804, en verkoopt hem in 1828. Het Schippershuis is oorspronkelijk het bezit van het Goese schippersgilde geweest. In 1793 verkoopt het gilde het huis. GA.Goes, huizenkadaster door L.J. Abelmann. Het authentieke witgepleisterde pand met fraaie deuromlijsting dateert uit de 2de helft van de 16de eeuw en is tegenwoordig in drie woonlagen verdeeld. ⁵ Zie een aquarel van het kustlicht door G. Braam uit 1873, HTA. 517. In 1807 wordt een bestek met ingekleurde bouwtekening voor een te bouwen huisje bij het kustlicht gemaakt. In 1856 verdwijnt dit alles door een dijkval in de zee. ⁶ Zie J.M.G. van der Poel, De Wilhelminapolder, 1809-1959. Wageningen 1959, blz. 67-69. ⁷ ASG.inv.nr. 2434. De schepen gaan naar: Antwerpen, Kapelle, Waarde, Sas van Gent, Zierikzee, Arnemuiden, Middelburg, Dordrecht, Heerjansdam, Werkendam, Colijnsplaat, Lemmer, Dinteloord, Bergen op Zoom, Kortgene, 's-Gravendeel, Vlissingen. Zie voor de problemen rond de sluis in het Goese Sas: A.J. Abelman en F.H. de Klerk, Goes in haar sas. Goes 1986. ⁸ ASG.inv.nr. 2408, proces-verbaal van het afleggen van de eed door Frans Naerebout in handen van de maire van Goes L.J. van de Spiegel, zoon van de bekende L.P. van de Spiegel, 24 september 1812. ⁹ ASG.inv.nr. 770, fol. 47v. Ongedateerde eed voor de Sas- en Havenmeester, ca. 1820? ¹⁰ ASG.inv.nr. 50, fol. 106r-v. Besluit van 3 oktober 1814. ¹¹ ASG.inv. nr. 51, resoluties, 30 juni 1815. De betaling van het salaris van Naerebout voor zijn werk als lantaarnopsteker vindt jaarlijks plaats, zoals blijkt uit de provinciale rekeningen van 1807-1818. Ook het loon van ontvanger van de baken- en lantaarngelden, zijnde 15 % van de totale ontvangsten, krijgt Frans jaarlijks in handen. ¹² GAG., Archief Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, vergadering van 20 augustus 1816. In de bijzondere bijeenkomst van 16 september van dat jaar ontvangt Naerebout deze 120 gulden. Aanwezig zijn behalve de leden van het departement Goes van de Maatschappij het stadsbestuur, de Goese predikanten, leden van diverse genootschappen en vele belangstellenden. De "braven grijsaard" wordt binnengeleid door de secretaris van het departement, waarna de heer Tak aan hem met enige dichtregels het geld overhandigt. Naerebout antwoordt "met de ronde en hartelijke taal eens zeemans". Vervolgens draagt C. Winkelman enige coupletten van het lofdicht op Naerebout, geschreven door de dichter Feith, voor. Een voordracht aan het algemeen bestuur om Naerebout honorair lid te maken van de Maatschappij is afgewezen. Wel krijgt hij een exemplaar van de Werken van de Maatschappij gratis. ¹³ ASG.inv.nr. 473, correspondentie 1817, nr. 402. Hierin bevindt zich tevens een getuigschrift van de hoofdingenieur in het vijfde district van de waterstaat

in de publieke werken A. Schraven; dat Frans Naerebout tijdens het keizerlijk bewind door de préfect is aangesteld tot havenkapitein van de eerste klasse aan de haven van Goes op een tractement van 900 franken per jaar, 3 oktober 1817. Zie voor het besluit van het stadsbestuur van Goes: ASG.inv.nr. 53, blz. 791, 792, nr. 405. ¹⁴. R.B. Prud'homme van Reine, Jan Hendrik van Kinsbergen 1735-1819, admiraal en filantroop. ¹⁵. Het horloge wordt later gedragen door een kleinzoon die ook Frans heet, en ook zeeloods is. Bij een scheepsramp in 1858 vergaat een Frans schip bij Duinkerken; alle opvarenden komen om, waaronder ook de loods Frans Naerebout. Als zijn stoffelijk overschot aanspoelt, kan hij dankzij het horloge worden geïdentificeerd. ¹⁶. Goesche Courant, 4 september 1818. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen opent in haar bijzondere vergadering van 31 augustus 1819 een intekenlijst om de kosten voor de grafsteen voor Naerebout, 200 gulden, te dekken. In deze vergadering komt het benodigde geld meteen bij elkaar. In de vergadering van 15 september bedankt G.J. van den Bosch namens de familie Naerebout de Maatschappij voor haar zorgen rond de begrafenis. ¹⁷. GAG, archief Maatschappij tot Nut, notulen 15 september 1818. Deze tekst is niet gebruikt. In de Grote of Maria Magdalenakerk van Goes bevinden zich twee stenen van Frans Naerebout: een zerk met de tekst: Hier rust Frans Naerebout. Op de steen is het koperen plaatje van de doodskist bevestigd, waarop staat: Frans Naerebout, overleden den 29 augustus 1818, Oud 70 jaren. De tweede steen is een gedenksteen, met de tekst: Hier rust de beroemde zeeman en edele Menschenvriend Frans Naerebout geboren te Veere den 30 Augustus 1748 Overleden aan het Sas van Goes den 29 Augustus 1818 De leden van het Goessche Departement der Maatschappij Tot Nut van 't Algemeen ter zijner eere. Zie L.J. Abelmann, De grafzerken in de Grote - of Maria Magdalenakerk te Goes. Goes 1981. ¹⁸. ASG.inv.nr. 479, correspondentie 1819, nr. 328. ¹⁹. ASG.inv.nr. 1495. De sloopstypen die binnenlopen zijn: hoogaars, poon, hengst (van M. Naerebout), schouw, spriet, tjalk, gaffel.

De afbeelding hiernaast is een portret van Naerebout door A. Obermann uit 1817.



© Historisch Museum De Bevelanden 2005

Met dank aan StichtLicht, Jan Boer, Gemeentearchief Goes, Zeeuws Archief, Gemeentearchief Vlissingen, Waterschap Zeeuwse Eilanden, Muzeum Vlissingen, Loodswezen regio Scheldemonden, Loodsensociëteit, Rijkswaterstaat directie Noordzee, Zeeuws Documentatiecentrum, Zeeuws Genootschap voor de Wetenschappen, T. Braat, A.H. van Dijk, A. Lagendijk, H. Lindenbergh, H. Naerebout.

Vormgeving en productie: Nilsson





+ Welck doende J^{er}
Frans Naerebout